

Paul De Clerck
MUDROST LITURGIJE

7.

SLAVITI BOŽJE 'DANAS'

Sve od samih početka čovječanstvo je osjećalo prolaznost vremena. *Fugit irreparabile tempus* – govorio je Virgilije. Vrijeme bježi i nemilosrdno nas nosi prema smrti. Jedno od glavnih djela filozofa Martina Heideggera – *Sein und Zeit – Bitak i vrijeme* razvija ovu ideju da je čovjek upravljen prema smrti (*Sein zum Tode*). Mnogi mladi ljudi to uopće ne primjećuju. Za njih je pitanje smrti tako nestvarno...

Naše doba dobro poznaje ubrzanje povijesti. Govori se o stoljeću brzine. Malo naših suvremenika uspijeva pobjeći od ludog ritma koji vlada pred kraj tjedna i preko tjedana koji se nizaju jedan za drugim. Danas se umire od stresa. Čak i u samostanima se mora rezervirati vrijeme za godišnje odmore! "Nemam vremena" – posvuda čujemo taj izraz koji želi reći da nam vrijeme klizi kroz prste i da ga zapravo nemamo jer nismo njegovi vlasnici.

Vrijeme je zapravo poput metafore našega življenja; ne možemo ga uhvatiti jer nam brzo izmakne. Zajedničko je iskustvo sviju da s vremenom ne možemo doći na kraj: tek što spomenemo sadašnjost već je postala prošlost. To potiče borbu za vlašću nad vremenom, traganje za dominacijom nad apsurdnim slijedom časova da bismo im mogli dati neki smisao, tj. neko usmjerenje i neko značenje.

Ima li liturgija neki posebni način suočavanja s ovom dimenzijom našega življenja? U stvarnosti, čini se da joj dostaju sredstva. Liturgija prihvaća iz Biblije onaj princip koji daje smisao vremenu: “U početku stvori Bog nebo i zemlju...” (Post 1,1) – stvorenje koje ima svoj početak i svoj kraj prema kojem su upravljani vjernici: “Maranatha! Amen, dođi Gospodine Isuse...” (Otk 22,20, pretposljednji stih Novoga Zavjeta). Ova se dva termina međusobno isprepliću formirajući *povijest*, tj. preobrazbu neprestanoga slijeda časova u projekt opisan značenjem. Ta povijest je povijest čovječanstva. Biblijska vjera ga preobražava u svetu povijest u kojoj sam Bog postaje suputnik. Liturgija na svoj način nastavlja biti dijelom tog projekta. Ona nas uvodi u njega ponajviše putem oblikovanja vremena kojega obično nazivamo liturgijska godina.

U ovom poglavlju ćemo pokušati pokazati kako liturgija mudro doprinosi rasplitanju tajne vremena. Pokazat ćemo dakle zanimanje za liturgijsku godinu i povrh svega za sadašnji trenutak u kojem liturgija slavi Božje ‘danas’ te nam pruža prigodu da se obdareni milošću radujemo.

Liturgijska godina

Liturgijska godina predstavlja cjelovitu rasporedbu vremena, dana i tjedana: ona formira ciklus koji se ponavlja u gotovo istom obliku svake godine. Ovdje nemam namjeru naširoko opisivati taj fenomen. Liturgijska godina ima svoju povijest kao većina kršćanskih institucija. Na početku su kršćani poznavali samo svetkovinu Uskrsa, tj. možda jedino tjedni uskrs koji je bio nedjelja. Prema novijim istraživanjima čini se veoma vjerojatnim da je čak svetkovina Božića – koju se često predstavlja kao drugi pol u krugu liturgijske godine – vezana uz Uskrs kako bi se proslavilo rođenje onoga čije se otajstvo slavi o Uskrsu.¹ U svakom pogledu, s velikim kršćanskim blagdanima (Božić, Uzašašće, Duhovi) počev od IV. stoljeća kalendar se obogatio također marijanskim blagdanima te blagdanima svetaca.

Prva je karakteristika liturgijske godine tvorba i izmjena jakih i slabih vremena. Liturgijska godina je tako raspoređena prema blagdanima i vremenima manje važnosti koje obično

¹ Usp. T. Talley, *Les Origines de l'année liturgique*, Paris, Ed. Du Cerf, coll. “Liturgie”, 1990.

nazivamo *vrijeme kroz godinu*. Ta dinamika stvara *ritam*, diferencirani slijed kojim nadilazimo monotoniju. Liturgijska godina je program koji rađa različitošću. Liturgija bi se mogla usporediti onome što je lisica rekla malom princu: “ono što čini jedan dan različitim od drugih i jedan čas različitim od drugih časova”.² Oblikovati kalendar znači zacrtati uporišne točke i znakove zahvaljujući kojima svi drugi trenutci dobivaju kvalitativno drugačiju vrijednost. Zar svi ne poznaju veoma dobro onaj posebni ugođaj Božića?

Izmjenjivanje svagdana i blagdana ima svoj izvor u kozmosu. Nije slučajno da kršćanski kalendar smješta Božić u vrijeme zimskog solsticija, kada je noć najduža u godini. Nije li možda upravo posred tmina lijepo vjerovati u svjetlo? I vjera u uskrsnuće se širi u kozmičkim dimenzijama, jer se slavi u trenutku kad se priroda ponovno rađa (barem u sjevernoj hemisferi). Primjećujemo da naša kultura zapostavlja kozmičke dimenzije življenja, ali da istom raste potraga za horoskopima u masovnim medijima. Civilizacija je toliko bogata koliko uspijeva razviti kulturu posred prirode, koja prirodu poštuje i humano oblikuje. Dijete se rađa u određenoj obitelji i u određenoj zemlji i zavičaju, ono se integrira u točno određenu kulturu. Ali isto tako čovjek dolazi na svijet koji je dio solarnog sustava koje je dio čudesnog lanca galaksija. Naši su stari to dobro znali kada su bez ikakve griznje uklesavali znakove zodijska u fasade katedrala.

Postoji dakle kozmičko značenje vremena. Ali postoji također i teološko značenje, jer sama ideja liturgijske godine sastoji se u tome da se vrijeme ljudi otvori vremenu Božjem – ako tako možemo reći. Liturgijski blagdani imaju zadatak da otvore naše življenje Bogu, da nas uvedu u najvažnije događaje Kristova života, “da nas sjedine s njegovim otajstvima” – kako se govorilo u XVII. stoljeću. Tako životu daju dimenziju vječnosti, a nas nadahnjuju i potiču.³

² De Saint-Exupéry, *Il piccolo Principe*.

³ Prema grčkoj etimologiji riječ znači (biti) u Bogu. O otajstvu vremena može se pročitati lijepa knjiga H. Bourgeois, P. Gibert i M. Jourjon, *L'Expérience chrétienne du temps*, Paris, Ed. du Cerf, coll. “Cogitatio fidei” 142, 1987., koja sadrži poglavlje pod nazivom: “*Le temps que dit la liturgie*”.

Vremena i časovi

Vrijedi podsjetiti da aktualni kalendar Crkve spaja različita vremena i dane te povrh svega upućuje na njihovu važnost. Može nam izgledati čudno da *Opća uredba o liturgijskoj godini i kalendaru*⁴ govore o danima prije negoli će progovoriti o ciklusima u liturgijskoj godini, sve kako bi se najprije istaknula nedjelja, najstariji i najvažniji kršćanski blagdan. A nedjelja je dan Kristova uskrsnuća, prvi dan tjedna, dan preporođenja i novoga stvaranja svih stvari, nipošto kraj tjedna - vikend. U liturgijskoj godini najznačajniji trenutak je pashalno trodnevje koje započinje s misom večere Gospodnje a završava se s Večernjom uskrsa. Zatim slijedi uskrsno vrijeme – pedeset dana između Uskrsa i Duhova. To su dani iščekivanja Duha koji se “slave u radosti i klicanju, kao da su jedan dan ili još bolje rečeno, kao jedna velika nedjelja” (riječi su to sv. Atanazija). Suprotno onome što misli većina zapadnjaka, pomalo mazohista, uskrsno vrijeme radosti po važnosti se nalazi ispred korizme. Još nisam vidio neku liturgijsku grupu koja je posebnu brigu posvećivala uskrsnom vremenu. A liturgija je - čini se - radosnija od nas samih.

Liturgijska godina stalno izmjenjuje jaka vremena i vremena kroz godinu, ali također nedjelje i obične dane, čak dane i noći. Dobro poznajemo uskrsno bdijenje. Ali smo manje navikli na slična bdijenja uoči velikih blagdana. Dovoljno je pomisliti na monahe i monahinje koji slave noćnu molitvu časoslova. Neki su mi monasi rekli da tu praksu ne bi dokinuli za ništa na ovome svijetu, jer je toliko golema ljepota noćne molitve. Nije jednostavna stvar ustati usred noći, u doba najveće tišine, da bi pjevali hvale Onome koji je izvor svakoga svjetla. Razumljivo je kako to iskustvo duboko obilježava monaški život.

Besprekidni krug?

Liturgija se upisuje u vrijeme. I u vremenu obilježava uporišne točke. Nije li to zatvaranje u besprekidni krug? Nije li liturgijska godina cikličko zatvaranje? Da, jer se taj ciklus ponavlja svake godine. Ne, jer se ne ponavlja na isti način. Datumi se mijenjaju u odnosu na Uskrs, koji je opet određen mjesečevim ciklusom. Od 1969. godine biblijska nedjeljna čitanja dio su trogodišnjeg

⁴ Proglašen 14. veljače 1969. a nalazi se na početku Rimskog misala.

ciklusa, dok je prvo čitanje od običnih dana dio dvogodišnjeg ciklusa.

Taj red daleko je od besprekidnog kruga jer je mnogo širi – on je upravljen prema koncu, usmjeren je u određenom pravcu, ima eshatološku napetost, polaže nadu u posljednje događaje povijesti. Nakon krštenja, čitav kršćanski život je usmjeren Kristovom slavnom povratku. Ljudska povijest se smješta između dva lica – onog Očevog koji nas je stvorio na svoju sliku – i onog Kristovog kojega treba intenzivno motriti. Prijelaz iz jedne u drugu liturgijsku godinu događa se gotovo neprimjetno. Posljednje nedjelje liturgijske godine usmjeravaju nas prema slavnom Kristovom dolasku, a one u došašću bude u nama žudnju za njegovim drugim dolaskom.

Na koncu, liturgijski ciklus iz godine u godinu sjedinjuje se s našom osobnom povijesti. Taj hod nije isti u dobi od pet godina, dvadeset i pet ili sedamdeset i pet godina. Svake godine događa se nešto što nas mijenja. Svake godine otkrivamo nove stvari, kao što nas svake godine “kraj” liturgijskog ciklusa dovodi do početka.⁵

Liturgijska godina nalikuje spiralnom gibanju. Taj hod nas nikada ne dovodi na istu točku, nego ide dalje. Riječ je o kružnom gibanju koje se progresivno razvija i usmjerava prema susretu s Gospodinom.

Posadašnjenje

Kao što smo napomenuli u drugom poglavlju glede obreda koji se ponavlja, valja i ovdje naglasiti da liturgijska godina nudi mogućnost razumijevanja liturgije. Ako smo ove godine pogriješili, dana nam je sljedeća godina i to potpuno besplatno. Nismo dužni prvi put razumjeti sve ono što slavimo i na čemu sudjelujemo. Moguće je niz godina slaviti Božić očarani njegovom toplinom i intimnošću, te misliti samo na odmor na snijegu. Ali je također moguće jednoga dana otkriti nevjerovatnu istinu o

⁵ Namjerno stavljam riječ “kraj” u navodnike, jer su i početak (i kraj) liturgijske godine promjenjivi termini. Jednoć je liturgijska godina započinjala na Božić ili na blagdan Navještenja Gospodinova ili na Uskrs... Na Istoku liturgijska godina započinje u rujnu. Anglikanska crkva u svojem kalendaru ima čak devet nedjelja prije Božića, od kojih su četiri adventske. Zato je bolje govoriti o mirnom prijelazu iz jedne godine u drugu, negoli o oštroj razdiobi između liturgijskih vremena.

Isusovom Utjelovljenju. Da, Bog se doista zanima za nas ljude, za našu povijest, dotle da je podijelio tu povijest s nama. "Tko li je Bog koji nas toliko ljubi?"⁶

Usporedba s glazbom može biti i na ovom mjestu veoma znakovita. Tko se može pohvaliti da je već kod prvoga slušanja uspio baš sve čuti? Glazba nije stvorena da se jednom čuje, jer se ona može više puta ponoviti. Tako rado slušamo jednu te istu glazbu, osobito one prijelaze koji su nam se posebno svidjeli.

André Malraux osmislio je ideju *imaginarnog muzeja* gdje bi skupio sva ona djela sa svih strana svijeta koja su mu se osobito svidjela. P. Gy je tu ideju primijenio na liturgiju. Svatko može stvoriti vlastitu riznicu u koju će iz godine u godinu sabirati nove bisere, nova djela koja su u nama pobudila posebnu ljubav i pozornost.⁷

Vratimo se glazbi. Kad otkrijemo neke skladbe nastavlja se traganje za sličnim djelima. Neke nove interpretacije uvode nas opet u neiščekivano iskustvo dotičnog djela, kojega smo već dobro poznali. Malo pomalo učimo kušati cjelinu tog glazbenog djela sa svim svojim trenutcima i instrumentima koji tvore njegov sklad. Tako djelo srasta u svojem jedinstvu, bilo zato jer ga shvaćamo u njegovoj cjelini, bilo zato jer se mi sami uranjamo u jedinstvo s tim umjetničkim djelom.

Isto se događa i s liturgijom. Tko može odjednom shvatiti čitav krug liturgijske godine? To zacijelo nije moguće. Poput simfonije liturgija je satkana od različitih trenutaka. Moguće je da nam se više sviđa uskrsno vrijeme od korizme. Osim toga liturgija ima različite dijelove: čitanja, himne, pjesme, molitve... Kako će oni biti shvaćeni to ovisi o čitačima i pjevačima. Dogodit će se da nećemo povjerovati da smo ikada prije čuli Izajino 53 poglavlje kad ga netko tako proživljeno pročita da nam se pred očima pojavi slika Krista patnika. Tako se malo po malo zaokružuje slika a njezino bogatstvo postaje više nego očevidno, a njezino razumijevanje postaje živo.

Božje 'danas'

"Danas slavimo Isusa Krista"

⁶ Himan Jutarnje prve i druge subote, te drugog i četvrtog petka (francuski časoslov) (J. Servel, L 82).

⁷ P. – M. Gy, "Le Trésor des hymnes", *La Maison-Dieu*, 173, 1981., 20-21.

Hodie. “Danas” je jedna od najčešćih riječi u liturgiji. Dobro poznamo navedene riječi – “danas slavimo”.⁸ Evo još jedan ljepši primjer – prekrasna antifona Večernje Bogojavljenja:

*Trima čudima proslavljen blagdan slavimo:
Danas zvijezda mudrace privede k jaslama;
Danas posta vino iz vode na svadbi;
Danas na Jordanu Krist primi krst od Ivana da nas spasi,
aleluja.*

Ili pak zborna molitva od Uskrsa: “Oče, koji si na današnji dan po svojem Sinu pobijedio smrt i otvorio nam vječni život.”

Kad ovi događaji ne bi imali nikakvo značenje za naše ‘danas’, kojega bi smisla bilo da ih slavimo? Liturgija se ne zanima za prošlost. Sasvim suprotno, ona stalno potvrđuje da je Bog djelatan “danas”.⁹ Slavimo Bogojavljenje kao i Uzašašće da bismo bili su-vremeni Kristu, kako je volio reći Kierkegaard. Najljepši primjer je nesumnjivo *hvalospjev uskrsnoj svijeći* u vazmenom bdijenju:

Ovo su naime vazmeni blagdani,
kada se onaj pravi Jaganjac kolje,
čijom se krvlju posvećuju pragovi vjernika.
Ovo je noć kad si nekoć naše oce, sinove Izraelove,
izveo iz Egipta i kroz More Crveno po suhu proveo.
Ovo je dakle noć kad je svjetlo ognjenoga stupa
raspršilo tamu grijeha.
Ova noć i danas Kristove vjerne po svem svijetu
oslobađa od bijede grijeha i opacina svijeta,
a vraća milosti i pridružuje svetima.
Ovo je noć kad je Krist raskinuo okove smrti
i kao pobjednik od mrtvih ustao.¹⁰

Ovo je noć u kojoj si oslobodio iz Egipta sinove Izraelove, naše očeve, a danas oslobodi nas. Ideja je ta da Bog ostaje isti. Ako je čuo vapaj svojega naroda u Egiptu (Izl 3,7) te ga oslobodio, on će to isto učiniti i s nama. Bog je osjetljiv na vapaj potlačenih, oslobađa ih od njihova ropstva. I zato slavimo Uskrs kao događaj slobode u kojem je sam Bog izvršio djelo spasenja i koje uvijek ostaje aktualno u našoj povijesti. Kad ne bi bilo tako kojeg bi

⁸ J. – L. Barrois, C 72.

⁹ D. Rimaud, T 50.

¹⁰ Iz Rimskog Misala.

smisla bilo čitavu noć bdjeti, moliti, pjevati i zahvaljivati? Obred doista obuhvaća i sažima povijest.

S druge pak strane ideja aktualnosti Božjeg djela spasenja dolazi iz tradicije hebrejske pashe. "Sedam dana jedi beskvasan kruh (...)da se svega svog vijeka sjećaš dana kad si izišao iz zemlje egipatske" (16, 3) veli autor Ponovljenog zakona u vrijeme kad su njegovi preci već odavno bili u obećanoj zemlji. Kod pashalne večere najmlađi bi član obitelji pitao zašto se slavi ovaj blagdan, a najstariji bi odgovorio: "To je za ono što mi je Jahve učinio kad sam se iz Egipta izbavio" (Izl 13, 8.14). Veliki rabin Gamaliel, kojega spominju Djela apostolska (5, 33), objašnjava ovaj redak na sljedeći način: "Potrebno je da svaka generacija Židova samu sebe vidi kao da je ona izbavljena iz Egipta. Treba da Izraelac zna da je upravo on bio oslobođen iz ropstva."¹¹ Odo Casel, monah iz opatije Maria Laach, zasigurno je ponajviše doprinio teološkom poznavanju liturgijskih blagdana. Čitav je svoj život proveo govoreći o kršćanskim blagdanima i otajstvima, a umro je dok se pjevao *Exultet* u vazmenoj noći 1948.

Liturgija slavi aktualnost otajstva. Ona je na svojstven način njegovo posadašnjenje: liturgija je obredno ponavljanje događaja; ona nas smješta posred prisutnosti događaja; ona nam daruje taj događaj. Prema nekim proširenim duhovnim tendencijama valja se vratiti u prošlost, u vremena i prostore gdje se zbio taj događaj, kao da smo mi apostoli skupljeni oko Isusa, kao da smo u tjeskobi zbog njegove osude i smrti. Tako poznajemo različite romantične oblike slavljenja velikog tjedna ili križnoga puta koji imaju za cilj izazvati osjećaje. To je više sentimentalna negoli liturgijska duhovnost. Prava liturgija nas smješta u Božje 'danas'.

Na tom mjestu susrećemo neponovljivi karakter obreda: u životnom kontinuitetu on nas uvodi u diskontinuitet. On je sazdan od točno utvrđenih trenutaka; obred uspostavlja granicu između onog jučer i ovog danas. Koji više cijene osobni doživljaj neće shvatiti ovaj objektivni liturgijski red, pa čak i kad je riječ o svećenicima koji godinama studiraju teologiju. Obred nije odgovor na osobna traganja, nego nudi usmjerenja.

¹¹ *Traité Pesahim*, 10, 5.

Spomen-čin

Liturgijsko posadašnjenje nije moguće bez snage prošlosti. *Vazmeni hvalospjev* nam je tu snagu već pokazao. Blagdan se sastoji u slavljenju, tj. u tome da u naše življenje unesemo kvasac prošloga događaja, čije smo bogatstvo pozvani prihvatiti i proširiti. To isto se događa u svim religijama koje imaju svojega utemeljitelja i čvrsto drže odnos s počecima. Ne može se biti kršćaninom a ne imati odnos s Kristom, uskrslim i živim danas, bez vjere kojom potvrđujemo da je on Isus iz Nazareta koji je nekoć hodio putovima Palestine. Taj strukturni odnos prema prošlosti nema za cilj da sadašnjost zatomi u prošlosti. Njegova je funkcija komunicirati danas snagu prošloga događaja. "Obredno poznavanje znači – piše P. J. Labarrière – da ono preobražava sadašnju egzistenciju u snazi prošloga događaja." Riječ je dakle o tome da se valja "probuditi na zov početaka kao na obećanje darovano za danas".¹²

Ova je ideja obrednog ponavljanja već prisutna u Bibliji, koja poznaje pojam spomen-čina (memorijala). Glede Pashe Biblija govori: "Taj dan nek vam bude spomen-dan" (Izl 12, 14). Teško je prevesti ovaj termin, jer riječ "spomen-čin" nema u sebi odnos s povijesnim hebrejskim memorijalom (*zikkaron*) – u grčkom prijevodu *anamnesis*. Riječ je više o posadašnjenju negoli o sjećanju. Ovaj termin naglašava više ovo 'danas' nego ono 'jučer'. U stvarnosti, blizak je našem poimanju godišnjice. Slaviti godišnjicu braka ne znači toliko otići u prošlost i prepustiti se sjećanju. Zsigurno će se reći: "sjećaš se kako je bilo lijepo!" No, to sjećanje služi da bismo slavili danas. I to slavlje ponazočuje plodove događaja koji se tijekom života razvijao i u svemu ostavljao trag onog izvornog iskustva.

Pojam spomen-čina je središnji u teologiji euharistije. Upravo je taj termin omogućio da se nadiđe polemika između katolika i protestanata glede odnosa između večere Gospodnje, križa i euharistije. U središtu slavlja, riječi ustanove se zaključuju na sljedeći način: "Ovo činite meni na spomen". A zatim se molitva nastavlja: "Slaveći dakle spomen ...(...) prinosimo ti...". Euharistijska molitva mise za djecu veoma lijepo izriče smisao spomen-čina: "Što nam je Isus zapovjedio, to u ovoj euharistiji činimo." Ovaj je izričaj jasan i bolji od onoga u II. euharistijskoj

¹² P. J. Labarrière, "Le Rite et le Temps", in: J. Greish et alii, *Le Rite*, Paris, coll. "Philosophie", 6, 1981., 30.

molitvi koji kaže: “Slaveći, dakle, spomen smrti i uskrsnuća...”. Na ovom je mjestu istaknuto “sjećanje”. No, euharistija je više od samoga sjećanja.

Svaki put kad se obraća prošlosti da bi je posredovala u sadašnjosti, liturgija govori o spomen-činu. Sve velike liturgijske molitve stalno prizivaju silna Božja djela i mole da se ona izvrše i danas.

Otvorenost

374

Liturgija slavi Božje «danas». Liturgija čuva živim odnos prema prošlosti. Ali se ne zadovoljava samo s ovim dimenzijama. U liturgiji se ne radi samo o prošlosti niti samo o sadašnjosti bez daljnjeg kretanja. Zatvoriti se u sadašnjost – a to dobro primjećujemo svakoga dana – uzrokuje mnoštvo ograničenja. Tako se završavaju veliki projekti i neke opasne odluke. I to zatvaranje uvjetuje različite vrste bijega. Ako budućnost više nije sigurna onda se sklanjamo u sadašnjost u kojoj se potom razvijaju različiti oblici hedonizma, jer ništa ne valja odbaciti da bi se uživalo sada!

Liturgija otvara prema budućnosti. Ona nas smješta u ‘danas’, ali nam podiže oči prema onom «sutra». Ova eshatološka dimenzija duboko je utisnuta u liturgiju, iako je više sačuvana na kršćanskom Istoku negoli kod nas. Liturgija dakle slavi i ono što se još nije dogodilo, ono što će tek doći. Liturgija se ne zadovoljava sa činjenicom da slavi život, još manje osobni doživljaj. Liturgija stalno anticipira ono što život još nije vidio ni okusio.

Uzmimo za primjer gestu pružanja mira ili pričesti. Te geste nisu nagrada za naše zasluge i vrline. Još manje nekakva uspomena na događaje i susrete. Oni nam daju iskusiti ono što će se tek dogoditi – zajedništvo s Bogom i s drugima, zajedništvo s nama samima. Ove geste nas usmjeravaju prema budućnosti. Ove geste duboko preispituju horizontalne odnose koji se zbivaju danas, te načine komuniciranja, ophođenja i međusobnog uvažavanja. Ponekad se kod pričesti ne primjećuje ništa drugo doli dugi red. Ne primjećujemo drugoga, nego čim se pričestimo vraćamo se u klupu, kao da drugi ne postoje, kao da je pričest samoposluživanje. Ne treba trošiti previše riječi o nekim oblicima duhovnosti koji promiču takozvanu “privatnu

pričest". To je vrhunac nedosljednosti! Stvarno je čudno kako neki ne razumiju što je pričest.

Anticipacija budućnosti se veoma dobro vidi u sakramentu pomirenja. Iako nije moguće zaboraviti, ako nas je netko povrijedio, moguće je oprostiti i primiti oprostjenje. Neki ljudi ne vole govoriti o *pomirenju*, jer se boje misliti da će odsada sve biti potpuno idealno. Ali to se ne događa. No, istina je da nas pomirenje uvodi u idealni svijet. Kaže Labarrière: "Obred *otvara* slijed događaja prema izvornoj punini i prema koje odredištu koje obećanjem pohađa naše dane."¹³

To objašnjava činjenicu zašto nas liturgija na neki način uvijek ostavlja 'neispunjenima'. Nipošto zato jer slavlje nije na visini, nego zato jer ono u nama sije sjeme koje nas drži nemirno otvorenima prema budućnosti.

Svetački blagdani

Liturgijska godina nema samo Gospodnje blagdane, nego također blagdan svetaca i svetica – prijatelja Božjih koje je Duh Sveti posvetio.

Sve je započelo čašćenjem mučenika. U prvim stoljećima – u vremenu progonstava – mučenici su bili najbliži Kristu. Oni su bili priznati kao svjedoci koji su svoj život, odnosno, smrt sjedinili s Kristovim prinosom. Čašćenje mučenika, uostalom, bila je prigoda da se euharistija slavi ne samo na nedjelje, nego i na obljetnice njihove smrti – na njihov *dies natalis* - dan rođenja na nebo. Stoga su grobovi mučenika bili znakom tog jedinstva s Gospodinom. Relikvije koje će se kasnije stavljati u oltarni kamen čuvaju ovaj prvotni smisao.

Od štovanja mučenika se prešlo na štovanje svetaca, koje je doživjelo veliku ekspanziju! Nije li VII. stoljeće pravom nazvano "stoljeće svetaca"? Iz karolinškoga doba (IX. stoljeće) znakovita su dva događaja. Prvi je pojava blagdana Svih Svetih, 1. studenoga. Počeci ovog blagdana sežu u Englesku, iz koje je prešao u Francusku posredstvom Alkuina, učenog savjetnika s dvorca Karla Velikoga. U XI. stoljeću u opatiji Cluny bit će nadodan – dan poslije – blagdan svih vjernih mrtvih – Dušni dan.

¹³ Isto, 31.

Tu je također važno spomenuti litanije svih svetih. Ova molitva nije tako omiljena među onima koji su vjerovali da će se s II. vatikanskim saborom iskorijeniti sve one tradicionalne molitve smatrane površnim ponavljanjem. Litanije svih svetih imaju svoje povijesno ali i teološko značenje. Ova molitva ima svoje početke već u VII. stoljeću, ali je u potpunosti oblikovana u VIII. stoljeću. U čemu se sastoje litanije svih svetih? Prethodnica litanija svih svetih bila je sveopća molitva, koja je prerasla u zaziva svetaca i svetica. Taj se običaj proširio iz Engleske na čitav Zapad. Za povjesničare litanije svih svetih imaju posebno značenje, jer daju mogućnost da se odredi datum ili mjesto nekih povijesnih izvora koje govore o svecima. Naime, štovanje sveca ili svetica vezan je najčešće uz mjesto gdje su živjeli i djelovali.

Treba reći da je štovanje svetaca gdjekad zauzimalo sav prostor kršćanske pobožnosti čak i liturgije. II. vatikanski sabor je vratio štovanje svetaca u njegove okvire. Uslijedila je revizija svetačkih blagdana u duhu univerzalnosti kako priliči današnjem vremenu. Tako nas Crkva poziva da slavimo sveticu iz Perua, Ružu Limsku (23. kolovoza), Karlu Lwangu i njegove drugove mučenike Ugande (3. lipnja) ili pak Pavla Mikija (6. veljače).

Zašto se dogodio taj preokret? Prije svega zato što je njihov život svjedočanstvo življenja Evandjelja. Blaženstva nisu "slatke bajke Galilejskog proroka" – kako je govorio Renan – nego su blaženstva utjelovljena u životima muškaraca i žena sa svih strana svijeta. Zar njihov primjer ne bi trebao i nas zahvatiti?

Glavni razlog štovanja svetaca sastoji se u činjenici da se njihov kult utvrdi u narodu. Litanije su u tom smislu veoma značajne, jer nas uvode u niz svjedoka, apostola, mučenika, biskupa i djevica, pustinjaka i učitelja, velikih ljudi (Ivan Krizostom ili sv. Alojzije) ili pak siromaha (Benedikt Labre ili Bernadeta Soubirous). Zaziv svetaca je osobito znakovit kod krštenja, u trenutku kada Crkva spominje one koji su nam prethodili u vjeri koji nas sada prihvaćaju u zajedništvu, zatim kod ređenja, kad se kandidati stavljaju u službu Crkvi kojoj su sveci služili svim svojim snagama.

Blagdani svetaca ucjepljuju nas u tradiciju vjere. Ne radi se o tome da treba razgledavati njihove slike, nego da zauzmemo njihovo mjesto u povijesti, da se smjestimo u tradiciju naše braće i sestara koje je dotaknulo evanđelje i koji su s entuzijazmom odgovorili na njega. Sveci nas uče slušati Riječ na različite

načine i primjenjivati je u životu i to baš na onaj način na koji smo osobno pozvani.

Glede potonjeg, želio bih ustvrditi da se danas više slave rođendani negoli imendani. No, moj rođendan upućuje samo na mene, tj. na dan mojega rođenja. Ali moj imendan stavlja me u odnos prema drugima. Moji su roditelji izabrali za mene to ime i tako izabrali mojega zaštitnika. On nije moj poslodavac, nego svetac koji je ostavio trag snažnog i originalnog evanđeoskog života.

Velikodušnost

377

Vrijeme je najizvrsniji simbol velikodušnosti. Svakog jutra Bog nam daruje vrijeme kao što "daje da sunce njegovo izlazi nad zlima i dobrima i da kiša pada pravednicima i nepravednicima" (Mt 5, 45). A vrijeme neminovno prolazi, iako je za ljude vrijedi ono: *vrijeme je novac*.

U liturgiji kao i u umjetnosti vrijeme nije stvar produktivnosti, nego ima svoj vlastiti smisao. Poeziju valja iskusiti upravo u onom trenutku kad se recitira. To posebno vrijedi za glazbu, koja je bitno prolazna. Čim se oblikuje zvuk on već daje mjesto sljedećem. Sve prolazi i teče ali upravo je to sretan trenutak.

Liturgija nema za cilj da nešto proizvede, niti da bude u tom smislu "uspješna"! Liturgija je usmjerena prema iskustvu; ona nas stavlja u osjećaj čuđenja, zahvaljivanja i divljenja zbog silnih Božjih djela. Doista je važno da svaka kultura – osobito ova naša opterećena produktivnom aktivnošću u tehnološkom društvu – njeguje oazu velikodušnosti i susreta koji nadilazi komercijalni i produktivni smisao, da molitva bude put povratka u normalnost. "Za vrijeme blagdana, prema Platonu, bogovi se pridružuju ljudima."¹⁴

Na koncu ovoga poglavlja ne mogu odoljeti a da ne navedem riječi Romana Guardinija, tog velikog njemačkog teologa i liturgičara koji je usporedio liturgiju s igrom. Evo što on piše:

"Živjeti u duhu liturgije znači biti poneseni milošću i vođeni Crkvom – postati živo umjetničko djelo pred Bogom bez ikakvog drugog cilja doli onoga da živimo u njegovoj prisutnosti. To znači ostvarivati riječi Gospodinove i 'postati poput djece". To znači

¹⁴ Platon, *Le Leggi...*; prema A. Geschè, *Dieu pur penser*, I.: *Le Mal*, Paris, Ed. du Cerf, 1993., 147.

odbaciti jednom zauvijek lažnu ozbiljnost odraslih koja u svemu vidi neku korist koju valja priskrbiti. To znači prepustiti se igri kao što je to učinio David kad je zaplesao pred kovčegom saveza. Vjerojatno postoji rizik da mudri i razboriti ovoga svijeta –koji su izgubili slobodu i mladost duha - prezru i ismiju svetu igru. I David je morao trpjeti izrugivanje Mikale (2 Sam 6, 20-23).

Evo dakle jednog od zadataka liturgijske formacije: čovjek ne smije tražiti posvuda korist, niti zahtijevati da se pod svaku cijenu postavi kakav cilj, već treba zaboraviti svoju «razboritost» i «zrelost», treba naučiti živjeti i gotovo! Valja odbaciti aktivizam – barem u molitvi – koji potiče žeđ za uspjehom. Valja darivati i naučiti «gubiti» svoje vrijeme u štovanju Boga. Čovjek treba naučiti da ne računa, da ne misli u svetoj igri o korisnost pojedine riječi, misli ili geste? Treba se pomiriti s time da ne treba uvijek činiti nešto, priskrbiti nešto, ostvariti nešto korisnoga. Treba prihvatiti – pod Božjim pogledom – u ljepoti, slobodi i svetoj radosti – igru liturgije kojoj je sam Bog zacrtao pravila (...). Liturgija je Život koji je postao Umjetnost”.¹⁵

Preveo: *Ivica Žižić*

¹⁵ R. Guardini, *Lo Spirito della Liturgia*, (ediz. orig. Herder, Freiburg i (Br., 1922).